

บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่
ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

Formal and informal leaders roles that affect existence of the
Boon Luang tradition Dan Sai District, Loei Province

Received: 10/08/2023

Revised: 30/08/2023

Accepted: 07/09/2023

นริศรา บังใบ^{1*}และ วีรนุช พรหมจักร²

Naritsara Bangbai and Weeranuch Promjak

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และ 2) เปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ จำนวน 52 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดของบทบาทผู้นำ และนำเสนอข้อมูลด้วยหลักพรรณนาวิธี

ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ประเพณีจะคงอยู่ได้นั้นผู้นำจะต้องมีความเข้มแข็ง มีขั้นตอนในการทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ให้ความสำคัญกับงานประเพณี มีการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากร และสิ่งสำคัญยิ่งต้องมีการทำงานสอดประสานกันระหว่างผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ 2) เปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ ทำให้ทราบถึงหน้าที่ที่แตกต่างกันตามแต่ละจะได้รับมอบหมายจากภาครัฐและภาคเอกชน ผู้นำแบบเป็นทางการมีบทบาทในการวางแผน การประชาสัมพันธ์ การติดต่อประสานงาน การจัดเตรียมงานแบบพิธีการ และการเปิดงานแบบทางการ ส่วนผู้นำแบบไม่เป็นทางการมีบทบาทในการบวชพรหมณ์ การทำบุญตักบาตร การบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวน การบายศรีสู่ขวัญพระเวสสันดร การเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน และการเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

คำสำคัญ: บทบาท, ผู้นำแบบเป็นทางการ, ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ, ประเพณีบุญหลวง

¹ นักศึกษาลัทธิศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

* Corresponding author อีเมล: nara.loei@gmail.com

² อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ABSTRACT

The objectives of this thesis are 1) to study formal and informal leaders roles that affect the existence of the Boon Luang tradition in Dan Sai District, Loei Province. 2) Comparison of formal and informal leaders roles in this research, It is qualitative research. The research targets were formal and informal leaders. The research instruments were structured interviews and participant observation. Data were analyzed under the concept of leadership roles and presented with a descriptive method.

The research results as follows: 1) Formal and informal leaders roles that affect the existence of the Boon Luang tradition in Dan Sai District, Loei Province. The leaders must be strong for tradition to survive. There are steps to work together from upstream, midstream, and downstream. Focus on traditions. There is budget and personnel support, and the most important thing is that there is synchronization between formal and informal leaders. 2) Comparison of formal and informal leaders roles; get to know the different duties. The formal leaders had a role in planning, public relations, liaison, ceremonial arrangements, and the formal opening. The informal leaders have roles in the ordination of Brahmins, giving alms to monks, Bai-sri Su Kwan Chao-Por Kuan Ceremony, Bai-sri to Kwan Phra Vessandorn, Prospering the Buddha's Mantra and Sermon Phra Malai Muen, Phra Malai Saen, and the 13 chapters of the Maha Chat.

Keywords: Formal leaders, informal leaders, persistence of the Boon Luang tradition.

บทนำ

ประเพณี เป็นความงดงามของสังคมอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนาน การส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามไว้นั้นคือสิ่งที่ทุกคนในสังคมควรได้รับปลูกฝังและถ่ายทอดตั้งแต่เยาว์ การมีผู้นำที่ดีและให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะบ่งบอกถึงทิศทางการปลูกฝังและสืบทอดประเพณี ผู้นำจึงมีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์กลางรวมพลังของคนในชุมชนให้เกิดความรัก ความหวงแหน และเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดคุณค่าต่อชุมชนในท้องถิ่นและประเทศชาติ

ความสำคัญของการคงอยู่ การที่วัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งจะสามารถคงอยู่ในสังคมนั้นได้ จะต้องประกอบด้วย 1.วัฒนธรรมนั้นได้รับการยกย่องว่าเป็นมรดกทางสังคมที่มีคุณค่าเหมาะสมมีประโยชน์กับคนในสังคม สอดคล้องกับวิถีชีวิต หรือแนวทางในการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนรุ่นก่อนสร้างขึ้นและมุ่งถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อไป 2.วัฒนธรรมนั้นจะต้องมีการปรับปรุง หากวัฒนธรรมที่คนรุ่นต่อมารับเอาไว้เพียงเป็นมรดกมีแต่รักษาไว้หรือไม่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันหรือยุคสมัยวัฒนธรรมนั้นย่อมไม่มีความเจริญงอกงาม อาจเสื่อมความนิยมหรือสูญเสียไปในที่สุด 3. วัฒนธรรมนั้นต้องได้รับการถ่ายทอด เพื่อให้คนรุ่นต่อไปได้รับการสืบทอด และเผยแพร่ให้แพร่หลายเพื่อให้วัฒนธรรมนั้นสืบทอดต่อเนื่องกันไม่ขาดตอน และคงอยู่ในสังคมนั้นต่อไป (พรณี มามาตร์ 2557)

ผู้นำตามกฎหมาย หรือผู้นำแบบทางการ คือ ผู้นำชุมชนที่มีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้นำที่องค์กรแต่งตั้งโดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถและความเหมาะสมกับตำแหน่งผู้นำที่เกิดจากบาร์มี หรือแบบไม่เป็นทางการ เป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติพิเศษเหนือผู้อื่น เช่น บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม และจริยธรรม เป็นผู้นำตามธรรมชาติ ที่มีความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชนมาเป็นเวลานาน

จนทำให้ประชาชนในชุมชนให้ความไว้วางใจทั้งความคิดและการกระทำสามารถชักจูงให้ประชาชนปฏิบัติตามได้ (ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543)

ผู้นำทางจิตวิญญาณ หรือผู้นำแบบไม่เป็นทางการ หรือผู้นำของกลุ่มอันเกิดจากความรัก ความเชื่อถือ หรือเกิดจากการยอมรับของคนในชุมชนซึ่งจะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน (Kreitner, 1985 อ้างใน วิเชียร วิทย์อุดม, 2548 : 13)

จังหวัดเลยมีประเพณีสำคัญโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นสืบทอดกันมายาวนานจนถึงปัจจุบันนี้คือประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนของอำเภอด่านซ้าย ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั้งระดับประเทศและนานาชาติ มีการแสดงมหรสพหน้ากานานาชาติ การประกวดวาดหน้ากานผีตาโขนเพื่อชิงรางวัลถ้วยประทาน มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมากส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้ครอบครัว ท้องถิ่น จังหวัด และประเทศชาติ แต่ทั้งนี้ประเพณีท้องถิ่นที่มีมาแต่โบราณหากไม่มีการรักษา อนุรักษ์ หรือสืบทอดให้คงอยู่กับชุมชน ไม่มีหน่วยงานหลักรับผิดชอบอีกไม่นานก็จะสูญหายไป ด้วยเหตุนี้ การเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้วิจัยในการอนุรักษ์ประเพณีที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีประเพณีสำคัญโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นสืบทอดกันมายาวนานจนถึงปัจจุบัน คือ ประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับประเทศและนานาชาติ มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้ครอบครัว ท้องถิ่น จังหวัด และประเทศชาติ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ทั้งนี้ผลการจากการศึกษาจะเกิดประโยชน์ในด้านการรักษา การวางแผน และการคงอยู่ของประเพณี สร้างความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียว และมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและแนวคิดทฤษฎีบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย รวมทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้วิจัย ศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) (นิศา ชัชกุล, 2550 : 13) โดยอาศัยกระบวนการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ เช่น การสัมภาษณ์ระดับลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะต้องเป็นข้อมูลที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม ในเรื่องที่ศึกษาอย่างรอบด้าน การบันทึกข้อมูลอาศัยการบรรยายเหตุการณ์ ประสบการณ์ของคน เรื่องเล่าสภาพสังคม การบรรยายอย่างละเอียด เพื่อช่วยให้ผู้วิจัยตีความปรากฏการณ์นั้นได้ตรงตามความหมายของสิ่งที่เกิดขึ้นอันจะนำไปสู่ความเข้าใจปรากฏการณ์นั้น ๆ

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้นำแบบเป็นทางการ
  - 1) นายอำเภอตำบลชัย 1 คน
  - 2) นายกเทศมนตรี 2 คน
  - 3) นายกองค้การบริหารส่วนตำบล 9 คน
  - 4) กำนันตำบลตำบลชัย 1 คน
  - 5) ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน
2. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ
  - 1) เจ้าพ่อกวน 1 คน
  - 2) นางเทียม 1 คน
  - 3) พ่อแสน 19 คน
  - 4) นางแตง 4 คน
  - 5) พระภิกษุ 2 รูป
  - 6) ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อเข้าใจบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล คำตอบที่เป็นลักษณะการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และดีที่สุด โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้สัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การพรรณนาวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ทำทุกครั้งที่สิ้นสุดการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ผู้วิจัยจะถอดเทปและเขียนรายละเอียดของการสัมภาษณ์ออกมาเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์คนต่อไป โดยอาศัยทฤษฎีจากประสบการณ์ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะมีขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นต้น ใช้การลดทอนข้อมูล (Data reduction) ซึ่งหมายถึงการเพิกถอนจุดที่น่าสนใจทำความเข้าใจง่าย สรุปย่อ ปรับข้อมูลดิบที่เก็บรวบรวมได้ ทดสอบแนวคิดรวมที่กลุ่มแบ่งเป็นหมวดหมู่หรือเป็นส่วน ๆ เขียนข้อสรุปชั่วคราว ทำให้เกิดความชัดเจนเป็นพวก เป็นประเภท เป็นรูปแบบ จุดที่น่าสนใจและปรับลดเพิ่มหาข้อมูลใหม่ จนกระทั่งได้ผลสรุปและพิสูจน์บทสรุปที่น่าพอใจ

2) ขั้นที่สอง ใช้การแสดงข้อมูล (Data display) เป็นขั้นตอนการจัดการเลือกเพิกถอนสรรหาตัวอย่างข้อมูลหรือสารสนเทศไม่ว่าจะเป็นการสรุปจากรายงาน การสังเกต คำพูดจากการสัมภาษณ์ หรือการกระทำของผู้ให้ข้อมูล นำมาเป็นหลักฐานของข้อสรุป

ชั่วคราวเสนอไว้ เพื่อแสดงให้เห็นและก่อให้เกิดความเข้าใจว่าอะไรเกิดขึ้น ทำไม อย่างไร อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์แล้วนำข้อมูลมาจัดกลุ่มตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสรุปต่อไป

3) ขั้นสุดท้าย ใช้การสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป (Conclusion and verification) เป็นการสังเคราะห์ข้อสรุปย่อย ๆ ในช่วงแรก ๆ เข้าด้วยกันเป็นบทสรุป และตรวจสอบยืนยัน เป็นบทสรุปการวิจัยในช่วงสุดท้าย การพัฒนาข้อสรุปย่อย ๆ และตรวจสอบยืนยันเป็นผลสรุปการวิจัยในช่วงสุดท้าย การพัฒนาข้อสรุปย่อย ๆ ไปสู่รูปแบบที่เป็นนามธรรมที่เป็นทฤษฎี (Grounded theory) ตามวิธีการแบบอุปนัย (Induction) เพื่อให้บทสรุปมีความน่าเชื่อถือ

สรุปผลการวิจัย

บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอเด่นชัย จังหวัดเลย พบว่า มีส่วนในการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการจัดงานประเพณี เช่น จัดสรรเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการต่าง ๆ ในการเข้าร่วมจัดงาน มีการประชุมส่วนราชการทุกภาคส่วน และหัวหน้าส่วนราชการเพื่อเข้ามามีส่วนในการจัดรูปแบบของขบวนแห่ด้านพิธีกรรมให้เกิดความโดดเด่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาเห็นความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ นอกจากนี้ผู้นำแบบเป็นทางการยังได้สร้างรูปแบบของขบวนแห่ให้ทันสมัยปรับปรุงให้เข้ากับเวลาและสถานที่ พร้อมมีส่วนในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการทำงานแบบสอดประสานกันกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ เพื่อส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ให้คงอยู่ ถ้าผู้นำแบบเป็นทางการไม่ทำงานแบบสอดประสานกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชนคนในชุมชนก็จะไม่ให้ความเคารพนับถือเนื่องจากผู้นำแบบเป็นทางการมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดโครงการให้เป็นที่ยุติในปัจจุบัน

บทบาทของผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวงอำเภอเด่นชัยจังหวัดเลย พบว่า มีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมจากเจ้าพ่อกวน นางเทียม พ่อแสน นางแตง และผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชนให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านพิธีกรรม เช่น การจัดเตรียมงานก่อนวันงานจริง มีการทำพิธีสงฆ์ให้สอดประสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านความเชื่อทางสังคมให้เป็นที่รู้จักและสืบทอดเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ในวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังต้องให้ความร่วมมือและทำงานแบบสอดประสานกันโดยการเข้าร่วมประชุมกับผู้นำแบบเป็นทางการเพื่อที่จะให้ไปในทิศทางเดียวกันเป็นการผสมกลมกลืนระหว่างพิธีแบบดั้งเดิมและการจัดรูปแบบขบวนแห่ในรูปแบบที่ทันสมัยให้ลงตัวโดยไม่ให้สูญเสียความเชื่อแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังทำให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะโดยภาพรวม พบว่า ควรมีการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการจัดงานประเพณีเพื่อให้มีความโดดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวให้มากขึ้นเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว และกระตุ้นเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน ส่งเสริมสถานศึกษาให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีบุญหลวงแก่นักเรียน นักศึกษารวมทั้งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการละเล่นผีตาโขน และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนประเพณีท้องถิ่นและเป็นการอนุรักษ์ประเพณีให้คงอยู่สืบไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบของการศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้ บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอเด่นชัย จังหวัดเลย พบว่า มีส่วนในการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการจัดงานประเพณี เช่น จัดสรรเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการต่าง ๆ ในการเข้าร่วมจัดงาน มีการประชุมส่วนราชการ หัวหน้าส่วนราชการเพื่อเข้ามามีส่วนในการจัดรูปแบบของขบวนแห่ด้านพิธีกรรมให้เกิดความโดดเด่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้า

มาเห็นความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ นอกจากนี้ผู้นำแบบเป็นทางการยังได้สร้างรูปแบบของขบวนแห่ให้ทันสมัยปรับปรุงให้เข้ากับเวลาและสถานที่ พร้อมมีส่วนในการอำนวยความสะดวกให้เข้ากับนักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการทำงานแบบสอดประสานกันกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ เพื่อส่งผลการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ให้คงอยู่ ถ้าผู้นำแบบเป็นทางการไม่ทำงานแบบสอดประสานกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชนคนในชุมชนก็จะไม่ให้ความเคารพนับถือเนื่องจากผู้นำแบบเป็นทางการมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดโครงการให้เป็นที่รู้จักในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวิจิต สุขศิริ (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัย บทบาทผู้นำชุมชนกับการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า 1) อัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน ได้แก่ งานเทศกาลประเพณีแห่ดาวที่มีการนำระบบการจัดการเข้ามาใช้ทำให้มีรูปแบบการจัดงานที่เป็นระบบมากขึ้น 2) การก่อตัวของอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน มีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางคริสต์ศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชุมชนที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจนำมาซึ่งการพัฒนาองค์ประกอบในประเพณีทั้งนามธรรมและรูปธรรมจนเกิดรูปแบบอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเช่นในปัจจุบัน 3) บทบาทผู้นำชุมชนในการก่อตัวและธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวในการก่อตัวของอัตลักษณ์

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอมอร แสนภูวา (2559) ได้ทำการวิจัยบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยมีข้อค้นพบ ดังนี้ 1) บทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ มี 2 ประเด็นคือ (1.1) บทบาทของผู้นำชุมชนในกรณีสถานการณ์เมื่อเกิดความไม่มั่นคงตามแนวชายแดน ได้แก่ สนับสนุน ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ดูแลความเรียบร้อยให้เกิดความสงบภายในหมู่บ้าน สร้างขวัญกำลังใจ เป็นผู้ประสานงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามและรับข้อมูลข่าวสารจากทางหน่วยงานราชการเพื่อนำมาถ่ายทอดให้ประชาชนได้เข้าใจ สร้างความเข้าใจพร้อมทั้งเป็นผู้นำในการสอดส่องดูแลชีวิต ทรัพย์สิน และความปลอดภัยของประชาชน เตรียมความพร้อมในการที่จะอพยพออกจากพื้นที่เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นที่พึงให้กับประชาชน สนับสนุนการปฏิบัติการกิจของหน่วยงานทหารเพื่อปกป้องอธิปไตย และตรวจสอบคนเข้าออกทั้งในและนอกชุมชน (1.2) บทบาทของผู้นำชุมชนในกรณีสถานการณ์ปกติตามแนวชายแดน ได้แก่ ช่วยเหลือดูแลประชาชน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเตรียมความพร้อมทุกด้าน รับรู้และติดตามข้อมูลข่าวสารเพื่อประชาสัมพันธ์ประชุมร่วมกับประชาชนในทุกเดือนเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานราชการ และรายงานความเป็นอยู่ในชุมชนให้หน่วยงานราชการทราบ ตรวจสอบดูแลความเสียหายรายงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือทำงานกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ประชุมอบรมพัฒนาความรู้ อยู่เสมอสร้างความเข้มแข็งในชุมชน สร้างความปรองดองสามัคคีให้ประชาชน เตรียมพร้อมหลุมหลบภัยร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของทั้งสองประเทศให้ดีขึ้น เผื่อระวังเรื่องยาเสพติด การทะเลาะวิวาท และเรื่องที่มีผิดกฎหมาย และร่วมกิจกรรมหรือร่วมประชุมกับหน่วยงานราชการอย่างต่อเนื่อง 2) เจ็อนไขที่เกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านประชาชน ประกอบด้วย ความร่วมมือของประชาชนและความสามัคคีของประชาชนในพื้นที่ชายแดน ด้านผู้นำประกอบด้วย ขวัญกำลังใจของผู้นำความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อผู้นำ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา และการทำงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนตามแนวชายแดน และด้านภาครัฐ ประกอบด้วย การจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานราชการที่เอื้อเพียงพอสอดคล้องต่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนตามแนวชายแดน นโยบายของรัฐ และการทำงานร่วมกับเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหา

บทบาทของผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอคำชะอีจังหวัดเลย พบว่า มีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมจากเจ้าพ่อกวน นางเทียม พ่อแสน นางแตง และผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชนให้เกิดการถ่ายทอดองค์

ความรู้ในด้านพิธีกรรม เช่น การจัดเตรียมงานก่อนวันงานจริง มีการทำพิธีสงฆ์ให้สอดคล้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านความเชื่อทางสังคมให้เป็นที่รู้จักและสืบทอดเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ในวัฒนธรรม ประเพณีแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังต้องให้ความร่วมมือและทำงานแบบสอดคล้องกันโดยการเข้าร่วมประชุมกับผู้นำแบบเป็นทางการ เพื่อที่จะให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นการผสมกลมกลืนระหว่างพิธีแบบดั้งเดิมและการจัดรูปแบบขบวนแห่ในรูปแบบที่ทันสมัยให้ ลงตัวโดยไม่ให้สูญเสียความเชื่อแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังทำให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ อุษา พิทักษ์พิเศษ (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือ ด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม ของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ของความร่วมมือด้านการ อนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย (1) ความคงอยู่ ของประเพณีและวัฒนธรรม (2) การมีจิตสำนึกในการร่วมกันดูแลรักษาประเพณีและวัฒนธรรม (3) เยาวชนได้เรียนรู้และรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นตน (4) เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างความร่วมมือ ด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านผู้นำในชุมชน (2) ปัจจัยด้าน การบริหารจัดการ (3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (4) ปัจจัยด้านบทบาทของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่ให้การ สนับสนุน 3) แนวทางการสร้าง ความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ ประกอบด้วย (1) การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพในชุมชน (2) การพัฒนาชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิง นิเวศ (3) การพัฒนาการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนในชุมชน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา คำผา (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสองเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1. บ้านสามหมื่นมีประวัติศาสตร์และลักษณะสังคมวัฒนธรรมที่ เชื่อมโยงสอดคล้องกับบ้านนาเวียง โดยมีหลักฐานสำคัญคือ วัตถุโบราณและขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกันจึงมีความเป็นไปได้ ว่าหมู่บ้านสามหมื่นเป็นหมู่บ้านบรรพบุรุษของบ้านนาเวียง โดยหมู่บ้านสามหมื่นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวพวนที่ยังคงยึดมั่นในวัฒนธรรม ประเพณีฮีตสิบสอง และเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของบ้านนาเวียง 2. ประเพณีฮีตสิบสองมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสืบทอดพระพุทธศาสนา 2) ด้านการสร้างความมั่นคงแก่ระบบครอบครัวและเครือญาติ 3) ด้าน การพัฒนาระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและต่างชุมชน ประเพณีฮีตสิบสองมีคุณค่าต่อการพัฒนาในระดับบุคคล 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจิตใจ 2) ด้านสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ 3) ด้านความรู้ความสามารถของตนเอง และการพัฒนาในระดับสังคม 3 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการด้านงบประมาณ และ 3) ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ช่วยสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชน ส่วนคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้าน สิ่งแวดล้อม 3) ด้านการศึกษา 4) ด้านการปกครอง 5) ด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี 6) ด้านสุขภาพและสาธารณสุข 3.แนวทางใน การสืบทอดประเพณีฮีตสิบสองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ 1) การกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติประเพณีแต่ละเดือน ให้ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพสังคม 2) เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์งานประเพณีให้หลากหลายและทันสมัย 3) ส่งเสริมให้เด็กและ เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีการจัดสรรงบประมาณประจำปี นำเข้าเป็นโครงการระดับจังหวัด รวมทั้งส่งเสริมให้จัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นโดยให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยมีครูภูมิปัญญา หรือปราชญ์เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญหลวงแก่นักเรียน นักศึกษา นอกจากนี้ผู้นำแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการควรมีการประชุมเพื่อเพิ่มงบประมาณและจัดงานให้เข้าไปในรูปแบบของประเพณีดั้งเดิม

ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดประเพณีบุญหลวงที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจการเมืองในจังหวัดเลย
- 2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดงานประเพณีบุญหลวงแบบดั้งเดิมและแบบเป็นทางการในเชิงวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 3) ควรมีการศึกษานโยบายการส่งเสริมประเพณีบุญหลวงที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กาญจนา คำผา. (2559). *แนวทางการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสองเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระวิจิต สุขศิริ. (2561). *บทบาทผู้นำชุมชนกับการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรังสิต.
- พรณี มามาตร์. (2557). *กระบวนการสร้างการคงอยู่ของอัตลักษณ์สำหรับเยาวชนชาติพันธุ์ ดาราอั้งในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- อุษา พิทักษ์พิเศษ. (2559). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือ ด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี*. สารนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- เอมอร แสนภูวา. (2559). *บทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ*. ใน *รายงานวิจัยชุมชน*. สถาบันพระปกเกล้า.
- Kreitner, R. (1985). *Organizational Behavior Modification and Deyend*. Glenview, IL: Scott-Foresman.